

2. Konjunkturutviklingen i Norge

Nylig publiserte tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR) viser at veksten i fastlandsøkonomien tok seg klart opp gjennom fjoråret og inn i 2012 etter en periode med meget svak vekst rundt årsskiftet 2010/11. De siste fire kvartalene har veksten i fastlandsøkonomien vært om lag 4 prosent (regnet som årlig rate med utgangspunkt i sesongjusterte tall fra KNR). Det er over ett prosentpoeng høyere enn hva man regner som trendvekst for BNP Fastlands-Norge. Med basis i de siste KNR-tallene tidfester vi nå konjunkturbunnen til 1.

kvartal 2011. Norsk økonomi har således vært i en konjunkturoppgang i ett år. I denne perioden er det særlig økt produksjon i markedsrettet tjenesteyting og ”annen vareproduksjon” som har bidratt til BNP-veksten, mens produksjonsveksten i offentlig forvaltning og særlig i industrien har vært mer beskjeden. På etterspørselssiden har husholdningenes konsum økt en del. Det samme har investeringer i petroleumsvirksomhet. Konsumet i offentlig forvaltning har bare økt moderat, og investeringene i fastlandsnæringene har heller ikke

Tabell 2.1. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall for 2010-2012. Vekst fra forrige periode. Prosent**

	2010*	2011*	Sesongjustert			
			11:2	11:3	11:4	12:1
Realøkonomi						
Konsum i husholdninger mv. ¹	3,7	2,4	0,6	0,5	0,6	1,3
Konsum i offentlig forvaltning	1,7	1,5	1,2	0,5	0,4	-0,3
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	-5,2	6,4	-2,3	6,9	0,6	0,6
Fastlands-Norge	-2,5	8,0	1,0	0,7	1,8	-2,7
Utvinning og rørtransport	-9,0	13,4	4,1	8,1	0,7	6,1
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ²	2,0	3,2	0,8	0,5	0,8	0,1
Eksport	1,8	-1,4	2,3	2,1	-3,3	2,1
Råolje og naturgass	-4,8	-6,2	-4,9	7,9	-7,3	6,5
Tradisjonelle varer	2,5	-0,4	6,3	-0,9	-4,8	3,8
Import	9,9	3,5	-5,9	2,1	2,8	-2,1
Tradisjonelle varer	8,1	5,3	-0,1	0,7	1,0	-0,6
Bruttonasjonalprodukt	0,7	1,4	0,7	1,4	0,6	1,4
Fastlands-Norge	1,9	2,4	1,4	0,8	0,8	1,1
Arbeidsmarkedet						
Utførte timeverk	0,8	1,6	0,7	1,1	0,6	0,8
Sysselsatte personer	-0,1	1,4	0,5	0,8	0,4	0,7
Arbeidsstyrke ³	0,5	1,0	0,4	0,8	0,4	0,7
Arbeidsledighetsrate, nivå ³	3,6	3,3	3,3	3,2	3,4	3,2
Priser og lønninger						
Årslønn ⁴	3,7	4,2	..	..	..	..
Konsumprisindeksen (KPI) ⁵	2,5	1,2	1,4	1,5	0,9	0,8
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) ⁵	1,4	0,9	1,0	1,1	1,1	1,4
Eksportpriser tradisjonelle varer	5,3	6,2	-0,2	-0,9	0,0	-1,4
Importpriser tradisjonelle varer	-0,6	4,1	-1,2	-0,6	0,8	0,1
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner	313,6	395,9	93,0	110,1	112,9	..
MEMO (justerte nivå tall)						
Pengemarkedsrente (3 mnd. NIBOR)	2,5	2,9	2,8	3,0	3,1	2,6
Utlånsrente, rammelån med pant i bolig ⁶	3,4	3,6	3,5	3,6	3,9	4,0
Råoljepris i kroner ⁷	484	621	637	617	627	684
Importveid kronekurs, 44 land, 1995=100	90,3	88,1	87,8	87,4	87,9	87,6
NOK per euro	8,01	7,79	7,82	7,77	7,76	7,59

¹ Se omtale av de sesongjusterte tallene i avsnitt 2.3.

² Konsum i husholdninger og idelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i Fastlands-Norge.

³ Ifølge AKU.

⁴ Foreligger ikke på kvartal.

⁵ Prosentvis vekst fra samme periode året før.

⁶ Gjennomsnitt for perioden.

⁷ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

økt mye. Boliginvesteringene økte sterkt i fire kvartaler fra sommeren 2010. Veksten flatet så ut, og hittil i 2012 har boliginvesteringene falt. Importveksten har vært ganske moderat de siste fire kvartalene, også når man justerer for tilfeldige faktorer som påvirket tallene i 1. kvartal 2011. Til sammen har dette gitt en klar oppgang i produksjonen i fastlandsøkonomien.

Etter å ha falt noe fra slutten av 2010 og inn i 2011, endret arbeidsledigheten seg lite gjennom 2011. Arbeidsledigheten har imidlertid vist en ny nedgang så langt i 2012. Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) viser en ledighetsrate på 3,3 prosent for 2011, en nedgang på 0,3 prosentpoeng fra året før. I 1. kvartal 2012 var AKU-ledigheten 3,2 prosent, mens gjennomsnittet for de tre siste månedene er 3,0 prosent. Veksten i sysselsettingen og arbeidsstyrken tok seg noe opp gjennom 2011. I 1. kvartal i år har veksten tiltatt merkbart, men noe av dette skyldes antakelig tilfeldige faktorer. Høy befolkningsvekst som følge av stor innvandring bidrar mye til veksten i arbeidsstyrken. Veksten i arbeidskraftproduktiviteten i fastlandsøkonomien har bare vært 1 prosent i gjennomsnitt de to siste årene. Det er vanskelig å spore klare tendenser til at produktivtetsveksten er tiltakende selv i de siste kvartalene med høy vekst i fastlandsøkonomien. Denne utviklingen avviker fra det som vanligvis skjer i en tidlig fase av en konjunkturoppgang.

Prisveksten målt med konsumprisindeksen (KPI) har vært meget lav i senere tid. Etter en liten økning i den sesongjusterte totalindeksen i februar i år, falt prisnivået i april nesten tilbake til nivået i fjor høst. Veksten i KPI var 1,2 prosent i 2011 og ble nesten halvert i forhold til året før. Det var særlig nedgangen i elektrisitetsprisene gjennom 2011 som bidro til lavere KPI-vekst. Prisveksten på importerte konsumvarer er også lav som følge av en sterkere kronekurs og svak prisutvikling på internasjonale konsumvarer. Årsvekstraten for KPI i april var bare 0,3 prosent. Justert for avgiftsendringer og uten energivarer økte konsumprisene med 0,9 prosent i 2011, og årsveksten i april var bare 0,7 prosent. Høye råoljepriser har bidratt til å trekke opp den samlede prisveksten i senere tid, men oljeprisen har falt markert i løpet av våren. Strømprisene har allerede falt mye og vil neppe falle noe særlig mer. Vi regner med at den sterke kronekursen holder seg, og det vil bidra til at prisimpulsene fra importvarer trekker KPI-veksten ned også i de nærmeste kvartalene. Lønnskostnader per produsert enhet i Norge øker ganske jevnt og bidrar til høyere prisvekst, men impulsene herfra endres trolig lite fra 2011 til 2012.

Årslønnsveksten har vært svært stabil rundt 4 prosent siden 2009. I 2011 var årslønnsveksten 4,2 prosent. Årets lønnsoppgjør i store deler av privat sektor kom ganske raskt i havn uten konflikter, og ser ut til å gi en årslønnsvekst på linje med de foregående årene. Dette er imidlertid en lønnsvekst som er om lag et halvt prosentpoeng høyere enn vi tidligere har sett for oss. I offentlig sektor er det fortsatt noe konflikt, men

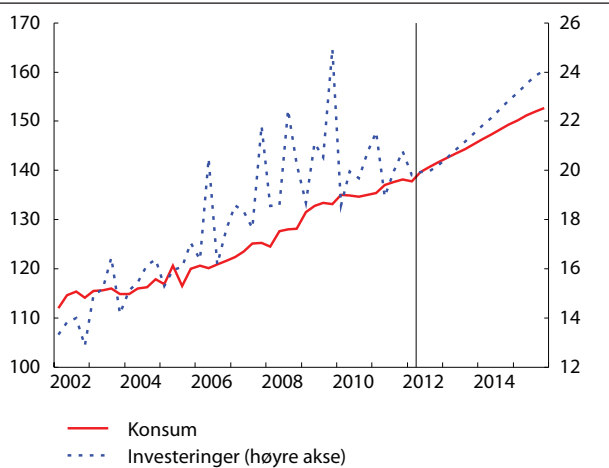
resultatet for store deler av sektoren gir en lønnsvekst som kan anslås til om lag 4 prosent. Reallønnsveksten i 2012 vil antakelig bli om lag 3 prosent som er på linje med veksten i 2011.

De to siste årene har etterspørselen fra offentlig forvaltning bidratt til å dempe veksten i samlet innenlandsk etterspørsel og i fastlandsøkonomien. Også i 2012 vil offentlig forvaltnings bruk av varer og tjenester trekke veksten i økonomien ned. Den største impulsen fra finanspolitikken er høy vekst i overføringene som bidrar til høy vekst i husholdningenes disponible realinntekter. Denne veksten vil stimulere husholdningenes etterspørsel. Boliginvesteringene var en viktig faktor bak veksten i norsk økonomi i 2011, men disse har flatet ut inn i 2012. Igangsettingen av nye boliger tyder på at veksten framover ikke vil bli sterk, men trolig bidra til å trekke veksten i fastlandsøkonomien videre opp litt fram i tid. Husholdningenes forbruksvekst var ikke høy i 2011 tatt i betraktning det lave rentenivået og den store inntektsøkningen. Forbruksveksten tok seg imidlertid opp i 1. kvartal 2012. Det er vanskelig å forklare utviklingen i husholdningenes forbruk på annen måte enn at usikkerheten i den nasjonale og internasjonale økonomien har betydning for norske husholdningers kjøp. Antakelig vil dette prege utviklingen en god stund framover. Vi legger til grunn at den forsiktighetsmotiverte atferden i stor grad videreføres, men at høy inntektsvekst likevel vil bidra til sterkere konsumvekst framover.

Den svake utviklingen internasjonalt betyr mye for norsk økonomi. Norsk økonomi blir oppfattet som mer solid enn de fleste andre, og dette kan ha bidratt til den sterke kronekursen i senere tid. Sammen med en svak vekst i markedene for norsk eksport, fører en sterk krone til lavere etterspørsel etter varer og tjenester fra deler av konkurranseutsatt næringsliv. Denne utviklingen forsterkes av at petroleumsvirksomheten bruker en stadig større andel av norske ressurser, som hentes delvis fra annen konkurranseutsatt virksomhet og delvis gjennom import av arbeidskraft og andre varer og tjenester. Det er derfor ikke grunn til å regne med at en klart høyere vekst i norsk eksport vil bidra til oppgangen i norsk økonomi de nærmeste kvartalene. Først om et par år kan vi forvente drahjelp fra utlandet til oppgangen i norsk økonomi.

Med svak økonomisk vekst internasjonalt en tid framover, må veksten i norsk økonomi i hovedsak komme via innenlandsk etterspørsel. Vi regner med at finanspolitikken vil gi litt økte impulser til veksten i norsk økonomi som følge av høy realvekst i stønader og en antatt høy vekst i investeringer i infrastruktur. Veksten i konsumet i offentlig forvaltning antas å ligge nær trendveksten i fastlandsøkonomien framover. Inntektene til husholdningene vil øke klart og dersom utviklingen vi ser for oss realiseres, vil usikkerheten som i dag preger husholdningenes tilpasning avta. Da kan spareraten synke litt mot slutten av prognoseperioden, og dermed bidra til å stimulere veksten i økonomien. En slik

Figur 2.1. Offentlig forvaltning. Sesongjustert, mrd. 2009-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

konsumdrevet oppgang, hjulpet av en moderat økning i oljesektorens impulser til økonomien, innebærer at veksten i fastlandsøkonomien blir litt høyere enn anslått trendvekst. Da kan norsk økonomi komme ut av dagens lavkonjunktur i 2015.

Vi regner med at arbeidsledigheten framover vil holde seg ganske stabil i overkant av 3 prosent. Selv om økonomien tar seg opp, fører sterk befolkningsvekst og særlig stor innvandring til at veksten i arbeidsstyrken også er høy.

Stor rentedifferanse overfor utlandet og relativt lav norsk inflasjon gjør at kronkursen mot euro forblir sterk de nærmeste årene. Det gjør at prisveksten målt med KPI-JAE bare vil ta seg svakt opp framover. Når effekten av de fallende elektrisitetsprisene blir borte i løpet av 2012, vil også KPI-veksten øke noe, men vi ser ikke for oss at prisveksten blir høy de nærmeste årene. Det tilsier at rentene neppe blir særlig høye selv om de ikke kan forventes å bli værende på dagens lave nivåer. Vi har lagt til grunn at Norges Banks styringsrente gradvis settes opp fra neste sommer, men at lånerentene holder seg uvanlig lave også i 2013.

2.1. Mer stimulans fra finanspolitikken?

Sesongjusterte KNR-tall for 1. kvartal 2012 viser at konsumet i offentlig forvaltning falt fra forrige kvartal. Mens konsumet var om lag konstant i kommuneforvaltningen, falt det med vel en halv prosent i statsforvaltningen. Også bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning ble noe redusert siste kvartal. I 2011 var konsumveksten i offentlig forvaltning for året under ett 1,5 prosent. I statsforvaltningen økte konsumet med vel 1 prosent i 2011, mens økningen i kommuneforvaltningen var knapt 2 prosent. De samlede bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning økte moderat fra 2010 til 2011.

Vi legger til grunn for våre beregninger at veksten i konsum og investeringer i offentlig forvaltning for 2012 blir om lag som anslagene i Revidert nasjonalbudsjett

2012 (RNB). Regjeringen anslår veksten i konsumet i offentlig forvaltning til 1,9 prosent fra 2011 til 2012, mens bruttoinvesteringene ventes å falle med 1,4 prosent. Trekker vi fra kjøpet av en fregatt i 2011, innebærer anslaget i RNB en vekst på om lag 3 prosent i bruttoinvesteringene. Streiken i offentlig forvaltning vil redusere utførte timeverk, lønnsutgiftene og konsumet litt i 2. kvartal, men dette vil i liten grad påvirke årsvekstratene.

Stønadene til husholdningene økte med 6,3 prosent i 2011. Som følge av den lave veksten i konsumprisene var realveksten i stønadene 5 prosent. Alderspensionene har bidratt mest til denne økningen, mens summen av barnetrygd, kontantstøtte, sykepenger og dagpenger ved arbeidsløshet var uendret fra året før. Anslaget for nominell stønadsvekst i 2012 i RNB er på linje med veksten året før. Med en konsumprisvekst på om lag 1 prosent vil realveksten i stønadene kunne bli vel 5 prosent også i år.

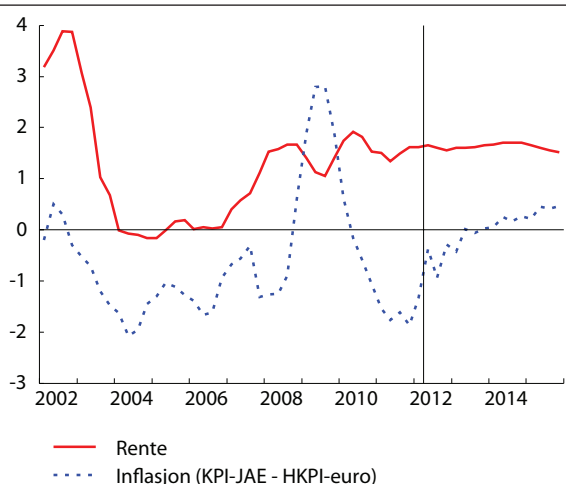
De samlede etterspørselsimpulsene fra offentlig kjøp av varer og tjenester samt stønader var reelt 2,7 prosent i 2011, noe som er på linje med trendveksten i fastlandsøkonomien. For 2012 innebærer våre anslag en impuls på 3 prosent.

Offentlig forvaltnings nettofinansinvesteringer var 375 milliarder kroner i 2011. Holdes skatte- og formuesinntekter og utgifter fra petroleumsvirksomheten utenom, var nettofinansinvesteringene 24 milliarder kroner. Kommuneforvaltningen hadde nettofinansinvesteringer på minus 22 milliarder kroner. Strukturelt, oljekorrigert budsjettunderskudd (SOBU) var klart innenfor 4-prosentbanen i 2011. Ifølge RNB 2012 var SOBU i 2011 3,1 prosent av fondskapitalen ved inngangen av året. For inneværende år har regjeringen beregnet at SOBU øker til 3,5 prosent.

Våre detaljerte anslag for finanspolitikken i 2012 baserer seg blant annet på de vedtatte skatte- og avgiftsendringene for 2012. Indirekte skatter øker litt utover inflasjonsjustering, og bidrar til å trekke opp konsumprisveksten med knapt 0,1 prosentpoeng fra 2011 til 2012. Det er særlig økt sats for matmoms som bidrar til dette. Nominelle beløpsgrenser i personbeskatningen er oppjustert med 4 prosent. Vi anslår nå at lønnsveksten i 2012 vil bli vel 4 prosent, slik at reelle skattesatser blir om lag uendret fra 2011 til 2012.

Vi antar at finanspolitikken vil gi litt større etterspørselsimpulser i årene 2013-2015 enn i 2012. Vi forutsetter et reelt uendret skattenivå i hele banen. Pensjonsstønadene vil vokse mye reelt sett i årene framover, men veksten vil påvirkes mer av økningen i antallet eldre enn av at mange som er 62 år og eldre velger å ta ut AFP. Overføringene til husholdningene er anslått å øke reelt med om lag 5 prosent årlig i 2012 og 2013, men realveksten blir lavere deretter når prisveksten tar seg noe opp. Konsumet i offentlig forvaltning antas å øke med 2,5-3 prosent årlig, om lag som beregnet

Figur 2.2. Rente- og inflasjonsforskjeller mellom Norge og euroområdet. Prosentpoeng

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

trendvekst i fastlandsøkonomien. Bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning vil trolig øke mer enn konsumet ut fra et ønske om økte investeringer i infrastruktur, og vi legger til grunn en vekst på om lag 6 prosent hvert år fra 2013 til 2015. Høyere investeringsvekst øker veksttakten i realkapitalen i offentlig forvaltning. Dette bidrar til litt høyere vekst i konsumet i offentlig forvaltning framover fordi konsumet inkluderer tjenester fra kapitalen som per definisjon er lik det økte kapitalslitet. De samlede etterspørselsimpulsene fra kjøp av varer og tjenester samt overføringer anslås å bli 3-3½ prosent i disse tre årene. Dette er høyere enn anslått trendvekst for fastlandsøkonomien.

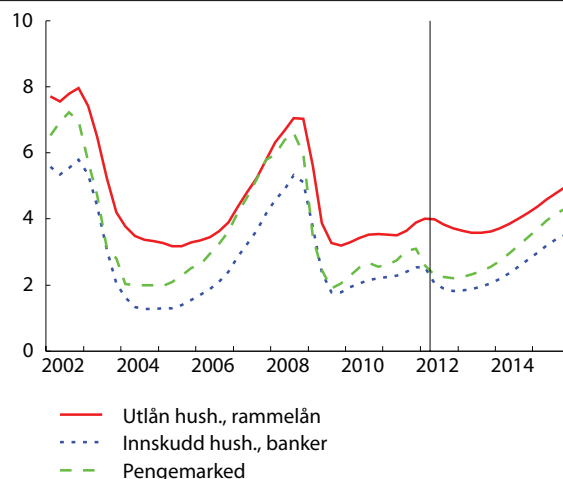
Vi anslår en noe høyere vekst i Statens pensjonsfond utland enn RNB 2012 som følge av at vi legger til grunn høyere olje- og gasspriser i 2014 og 2015, men lavere i 2013. Mens RNB 2012 anslår at realoljeprisen vil være en god del lavere enn i dag fra og med 2014, regner vi med at oljeprisen faller fram til 2013, men at den så øker noe igjen i takt med at veksten tar seg opp i utlandet. SOBU regnet som andel av fondskapitalen vil da ifølge våre anslag ligge mellom 2 og 3 prosent fra 2013 til 2015.

2.2. Lav rente i år og neste år

Inflasjonen, målt ved konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE), var i årets fire første måneder 1,2 prosent, som er langt under Norges Banks inflasjonsmål. Samtidig har ifølge våre beregninger BNP Fastlands-Norge vært mellom 1 og 2 prosent under trendnivået siden 2009. Vedvarende lavkonjunktur ute og sterk krone var Norges Banks begrunnelse for å sette ned renta med 0,25 prosentpoeng til 1,5 prosent i mars i år. Også i desember i fjor ble renta satt ned, da med 0,5 prosentpoeng. Pengemarkedsrenta var ved utgangen av mai på 2,3 prosent. Det innebærer at påslaget mellom styringsrenta og pengemarkedsrenta er på 0,8 prosentpoeng. Påslaget har i stor grad vært i dette området de siste 5 årene, mens det før finanskrisen startet i 2007 var rundt 0,25 prosentpoeng.

Statistisk sentralbyrå

Figur 2.3. Norske renter. Prosent

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

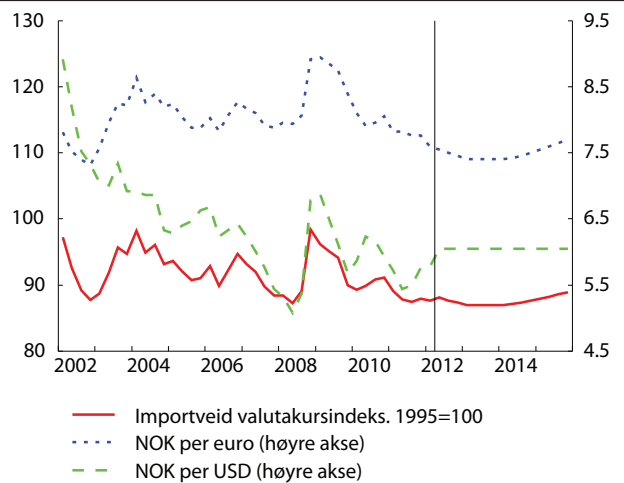
Rentenivået påvirker publikums gjeld, som i sin tur også er viktig for den finansielle stabiliteten i økonomien. Publikums innenlandske bruttogjeld (K2) var i tremånedersperioden desember 2011 til februar 2012 6,9 prosent høyere enn i perioden september-november i fjor, sesongjustert og regnet som årlig rate. I de siste to årene har den sesongjusterte veksten ligget mellom 5 og 8 prosent. Utviklingen de siste månedene viser at gjeldsveksten har liket i kommunene og økt i ikke-finansielle foretak. På grunn av omfattende endringer i sektorgrupperinger som følge av ny internasjonal sektorstandard er publiseringen av tall for innenlandsk kredittvekst i mars i år utsatt og vil bli publisert samtidige med april-tallene.

Som årsgjennomsnitt kostet en euro 8,01 kroner i 2010. Dette er nesten identisk med kursmålet vi hadde da krona ble bundet mot euroens forløper, ecu, i 1990. Videre er det nær 2 prosent sterkere enn gjennomsnittet de siste to tiårene. Fra 2010 til 2011 styrket krona seg med om lag 2,5 prosent, både regnet mot euro og mot importveid kronekurs. I prognosene har vi lagt til grunn uendrede kurser mellom norske kroner og andre valutaer med unntak av euroen. Euroen antas å svekke seg framover, slik at en euro antas å koste rundt 7,50 som årsgjennomsnitt i år og 7,40 i 2013. Deretter styrker euroen seg noe og kursen antas å ligge i overkant av 7,60 i 2015. Dette innebærer at krona styrker seg ytterligere 3,5 prosent i år og om lag 1,5 prosent neste år. Målt mot euro vil krona da være om lag 10 prosent sterkere enn gjennomsnittet de siste to tiårene.

Siden vi legger til grunn uendrede kurser mellom norske kroner og andre valutaer utenom euroen, vil kronestyrkingen bli mindre målt ved den importveide kronekursen. Styrkingen både i år og neste år vil bli på 0,5 - 1 prosent, mens denne styrkingen i stor grad reverseres i 2014 og 2015.

Statsgjeldskrisen mange land nå opplever leder til kutt i offentlige utgifter og økte skatter, og bidrar dermed til å redusere den allerede lave internasjonale veksten.

Figur 2.4. Valutakurser

Kilde: Norges Bank.

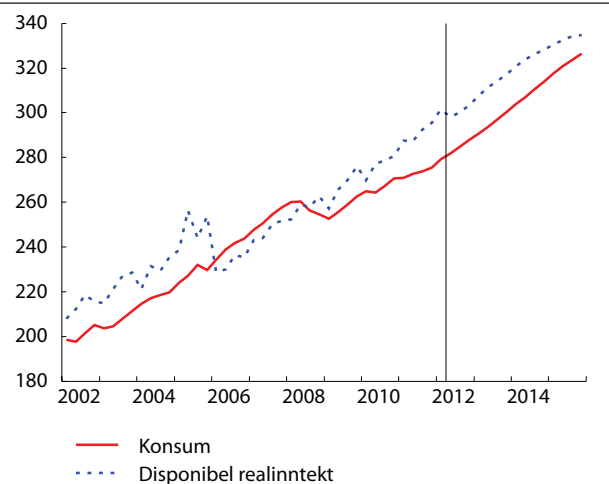
Dette resulterer i lavere etterspørsel mot norsk eksportrettet næringsliv. Videre kan lave renter i utlandet forsterke problemene for konkurranseutsatt næringsliv gjennom styrking av kronkursen. Begge deler drar i retning av lave renter også i Norge. På den andre siden trekker både lav arbeidsledighet og økt kredittvekst, høyere boligpriser og fare for finansiell ustabilitet i retning av økte norske renter.

Vi tror pengemarkedsrenta vil ligge rundt 2,3 prosent det nærmeste året. Styringsrenta vil antakelig øke gradvis fra sommeren 2013. Pengemarkedsrenta antas å komme opp i 4,3 prosent i slutten av 2015. Med disse anslagene vil boliglånsrenta – gitt ved renta på rammelån – komme opp i nær 5 prosent.

2.3. Sterkere konsumvekst framover

Sesongjusterte KNR-tall viser at konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner økte med 1,3 prosent i 1. kvartal i år. KNR-tallene for varekonsumet viste en vekst på 1,9 prosent i samme periode, mens konsumet av tjenester vokste med 0,5 prosent. Etter siste publisering av KNR ble det imidlertid klart at sesongjusteringen ikke tok tilstrekkelig hensyn til at påskehandelen, særlig innkjøp av mat- og drikkevarer, ble foretatt i slutten av mars – noe som trakk opp marstallene forholdsvis mye. Ved publisering av varekonsumindeksen for april ble derfor veksten i varekonsumet i mars nedjustert fra 1,6 prosent til null, noe som også endret de sesongjusterte tallene i de andre månedene. Den isolerte effekten av endringen i sesongjusteringen innebærer en reduksjon i veksten i varekonsumet på 0,9 prosentpoeng i 1. kvartal. Vi har anslått at denne revisjonen gir om lag 0,4 prosentpoeng lavere vekst i konsumet fra 4. kvartal 2011 til 1. kvartal 2012,

Figur 2.5. Inntekt og konsum i husholdninger mv. Sesongjustert, mrd. 2009-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

slik at den sesongjusterte veksten blir 0,9 prosent. Førstekvartalstallene signaliserer da ikke lenger et klart taktskifte i konsumveksten.

Utviklingen i husholdningenes inntekter, boligformue og renter er viktige faktorer for konsumutviklingen. Husholdningenes disponible realinntekter økte med 4,2 prosent i 2011. Lønnsinntektene, som er den største inntektskilden for husholdningene, bidro særlig til denne inntektsveksten siden det var god vekst i sysselsettingen og klar reallønnsvekst. Institusjonelt kvartalsvis nasjonalregnskap viser at disponibel realinntekt i årets første kvartal var 6,5 prosent høyere enn samme periode året før. Bak denne utviklingen ligger en sterk vekst både i lønnsinntektene og i offentlige stønader, samt en lav prisvekst. Vi venter at veksten i husholdningenes disponible realinntekter vil være om lag som i 2011 i perioden 2012-2014. Deretter regner vi med at økende inflasjon og renter vil føre til lavere vekst i 2015.

En fortsatt vekst i boligprisene vil øke boligformuen. Dette virker normalt stimulerende på husholdningenes konsum. Vi anslår nå konsumveksten til om lag 4 prosent i år, økende til rundt 4,5 prosent i gjennomsnitt for perioden 2013-2015. Dette er en noe svakere konsumutvikling enn under konjunkturoppgangen fra 2004 til 2007. Dersom vi korrigerer for at befolkningsveksten nå er høyere, blir forskjellen i konsumvekst per innbygger enda større.

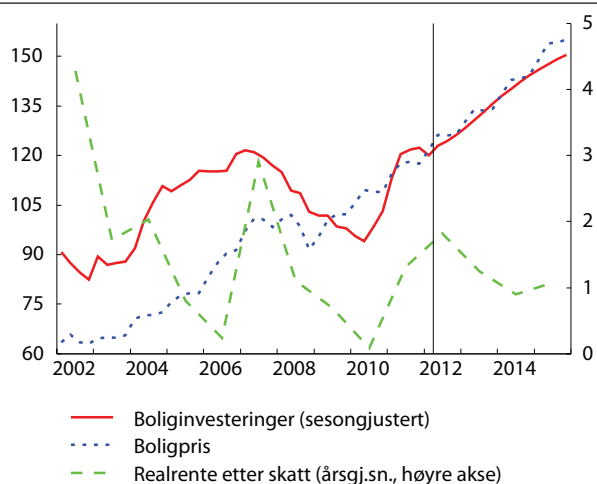
Husholdningenes sparerate var over 8 prosent i 2011. Dette er relativt høyt i et historisk perspektiv. I kjølvannet av finanskrisen kan den forsiktighetsmotiverte sparingen hos husholdningene ha økt som følge av

Tabell 2.2. Husholdningenes disponible realinntekter. Prosentvis vekst fra året før

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Totalt	-6,4	6,3	3,9	3,9	3,5	4,2	4,0	4,5	4,0	2,6
Eksklusive aksjeutbytte	4,2	5,0	3,1	4,0	3,2	3,8	4,4	4,4	3,9	2,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.6. Boligmarkedet. Venstre akse indekser, 2009=100, høyre akse prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

usikkerhet omkring egen inntekt. Med den usikkerheten som fortsatt råder omkring internasjonal økonomi antar vi at denne spareatferden til en viss grad vil gjøre seg gjeldende også i prognoseperioden. Vi anslår at spareraten holder seg over 8 prosent i 2012-2014, for så å reduseres til rundt 6,5 prosent i 2015.

2.4. Boliginvesteringene flater ut

Etter en kraftig vekst i første halvår i fjor, har boliginvesteringene gradvis flatet ut. Ifølge KNR gikk boliginvesteringene i 1. kvartal i år ned med 1,9 prosent sammenliknet med kvartalet før. Men boliginvesteringene ligger på et relativt høyt nivå historisk sett.

Nedgangen i boliginvesteringene reflekterer den negative utviklingen i bygging av nye boliger. Byggearealstatistikken, som er hovedkilden for beregning av boliginvesteringene de siste kvartalene, viser at nedgangen i igangsetting av nye boliger fra siste halvår i fjor videreføres til 1. kvartal i år. Veksten i boliginvesteringene i fjor på hele 22 prosent brakte imidlertid investeringene opp på et historisk høyt nivå. Investeringsaktiviteten i år vil derfor likevel være på et relativt høyt nivå selv uten ytterligere investeringsvekst i inneværende år. Med utsikter til fortsatt høy vekst i boligprisene, sterk realinntektsvekst, lave realrenter og rask befolkningsvekst vil boliginvesteringene ta seg opp igjen allerede i løpet av inneværende år. Vi ventet således at boliginvesteringene øker med 3,6 prosent i år og rundt 6 prosent årlig i de neste tre årene.

Et beskjedent fall i boligprisene i siste kvartal i fjor snudde til en oppgang i 1. kvartal i år. Ifølge SSBs boligprisindeks økte boligprisene med 3,5 prosent i 1. kvartal. Sterk etterspørsel i boligmarkedet presser prisene på alle boligtyper oppover. Utviklingen i månedstallene for boligprisene peker i retning av en videre oppgang også i 2. kvartal. Ifølge eiendomsmeglerbransjens boligprisstatistikk økte boligprisene sesongjustert i april og mai med henholdsvis 0,8 og 0,1 prosent. Utsiktene for norsk økonomi framover tilsier en høy vekst i boligprisene de neste fire årene. Vi anslår nå at boligprisene,

på bakgrunn av utviklingen i boligbyggingen, husholdningenes inntekter, renter og befolkningsvekst, vil stige med rundt 7 prosent årlig ut prognoseperioden.

2.5. Fortsatt høye oljeinvesteringer

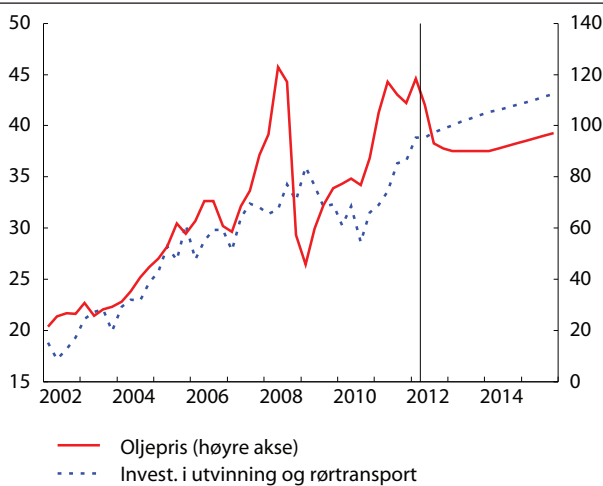
Etter et markert oppsving i petroleumsinvesteringene ved inngangen til 2011 har investeringene nådd et rekordhøyt nivå. Det siste året har investeringene steget med 22 prosent. Gjennom vinteren flatet veksten ut, med en økning fra 3. kvartal 2011 til 1. kvartal 2012 på nær 7 prosent.

Petroleumsinvesteringene er svært volatile. Endringene fra kvartal til kvartal påvirkes av at flere av feltutbyggingene er store prosjekter, slik at avslutning eller oppstart av et slikt prosjekt slår kraftig ut i investeringsstallene. Ifølge SSBs konjunkturbarometer er flere av aktørene i bransjen nær sin kapasitetsgrense, og muligheten for videre investeringsøkning er begrenset på kort sikt. Tilgang på flere oljerigger på norsk sokkel vil kunne øke kapasiteten og dermed bedre mulighetene for videre satsing på å øke utvinningsgraden fra felt med fallende produksjon. Høy oljepris trekker opp lønnsomheten til mindre og mer marginale felt, og sammen med bedret tilgang på borerigger kan det føre til økt leteaktivitet.

Den sterke veksten gjennom fjoråret gjør at petroleumsinvesteringene øker klart i inneværende år. En stor del av investeringsveksten i 2012 føres tilbake til bygging og oppgradering av oljeplattformer. Vi ventet at det høye investeringsnivået fra vinteren 2011/2012 opprettholdes i årene framover. Leteinvesteringene har vært høye de siste tre årene og her ventet vi ingen vekst av betydning ut prognoseperioden. I tillegg til en svak økning innen plattforminvesteringer, ventes det en videre oppgang i aktiviteten innen produksjonsboring. Dette gir en økning på nær 13 prosent i 2012 og utvikling på linje med veksten i fastlandsøkonomien i årene 2013-2015.

Den svake utviklingen i oljeproduksjonen fortsatte inn i 2012. Utvinningen av råolje er nå nær halvert siden produksjonstoppen i 2001. Utvinningen av gass og andre væsker har veid opp for deler av nedgangen, men ikke fullt ut. Samlet petroleumsutvinning, målt i oljeekvivalenter, er nå om lag 15 prosent under toppen i 2004. I perioden fram mot 2015 ventet vi at utvinningsnedgangen flater ut på grunn av vekst i utvinningen i gass og andre væsker, samt et mer moderat fall i oljeutvinningen.

Spotprisen på råolje steg i begynnelsen av året etter å ha ligget en lengre periode rundt 110 dollar fatet. Prisen har siden falt markert. Tidlig i juni var prisen noe i underkant av 100 dollar fatet. Eksportprisen på olje var i 1. kvartal 2012 på høyde med nivået i 2. og 3. kvartal 2008. Oljeprisen ventes å avta gjennom 2012 og 2013, før den stiger gradvis i 2014 og 2015. Gassprisene har fulgt utviklingen til oljeprisen, men med et etterslep. Eksportprisene på gass ventes derfor

Figur 2.7. **Petroleumsinvesteringer og oljepris i USD. Sesongjustert, mrd. 2009-kr, kvartal**

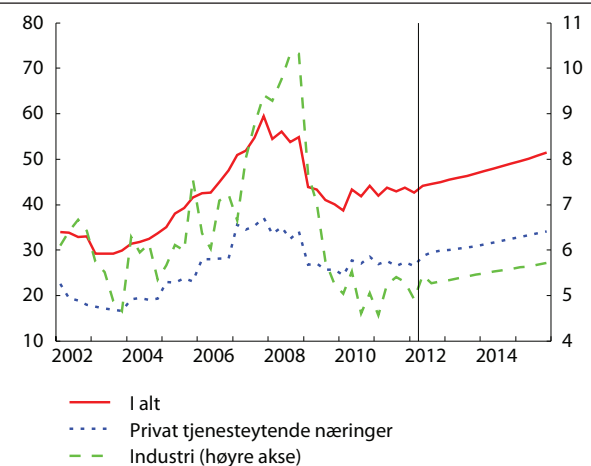
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

å holde seg oppe de nærmeste kvartalene før også de avtar mot slutten av 2012.

2.6. Beskjeden økning i næringsinvesteringer

Svak etterspørsel internasjonalt har bidratt til en flat utvikling i næringsinvesteringene siden 2009. Nivået i 1. kvartal 2012 var litt lavere enn gjennomsnittet året før og 2,4 prosent lavere sammenliknet med kvartalet før. Nedgangen var bredt basert. Mens industriinvesteringene falt 7,1 prosent var nedgangen innenfor tjenesteyting 3,1 prosent. Den svake utviklingen fra de to siste årene ser derfor ut til å fortsette. Et unntak innenfor tjenestenæringene er utviklingen i kraftforsyning hvor det er registrert en årlig vekst på om lag 15 prosent de to siste årene. Denne utviklingen bør sees i sammenheng med innføringen av el-sertifikater, også kalt grønne sertifikater. Ordningen ble vedtatt i 2011 og har til hensikt å stimulere til økte investeringer i fornybar kraftproduksjon. Fra 1. januar 2012 ble Norge en del av det norsk-svenske el-sertifikatmarkedet som skal vare fram til 2035. Ettersom kraftanlegg tildeles el-sertifikater i 15 år, har produsentene insentiver til å komme i gang med produksjonen innen 2020. Den sterke investeringsveksten vi har sett de seneste årene ventes derfor å fortsette framover. I 2012 anslås investeringer i kraftforsyning å øke med om lag 15 prosent, mens økningen i 2013 ventes å bli noe mindre.

Den svake veksten i næringsinvesteringer, med unntak av kraftforsyning, står i kontrast til utviklingen i produksjon og sysselsetting. Historisk har det vært en nær sammenheng mellom utviklingen i investeringer og konjunkturutviklingen ved at investeringer er medsykliske. Investeringer skiller seg likevel fra produksjon og sysselsetting gjennom betydelig større svingninger over konjunktursykelen. I tidligere oppgangskonjunkturer har veksten i investeringene vært tre til fire ganger så høy som produksjonsveksten. I nåværende oppgangskonjunktur er bildet noe annerledes. Vi forventer at veksten i investeringer bare vil være litt høyere enn veksten i produksjonen ut prognoseperioden. Dette

Figur 2.8. **Investeringer i Fastlands-næringer. Sesongjustert, mrd. 2009-kr, kvartal**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

må sees i sammenheng med at den norske konjunkturutviklingen normalt har sammenfalt med den internasjonale konjunkturutviklingen. Den nåværende oppgangskonjunkturen i Norge kommer derimot mens det er en klar nedgangskonjunktur internasjonalt. Etterspørselen mot de delene av industrien som konkurrerer på det internasjonale markedet er derfor lav, noe som trekker industriinvesteringene ned framover. Veksten i næringsinvesteringer totalt ventes å ligge mellom 2 og 5 prosent ut prognoseperioden. Til sammenligning har de tre siste konjunkturoppgangene vært kjennetegnet av årlige vekstrater i spennet 10-20 prosent.

2.7. Svakere utvikling i utenriksøkonomien

Norsk eksport har siden finanskrisen i 2008 vært preget av den internasjonale lavkonjunkturen. Mens svak internasjonal etterspørsel og kostnadsmessig tap av konkurransevne har dempet eksportveksten, har relativt sterk innenlandsk etterspørsel holdt importen oppe. Importen er nå om lag på nivået før finanskrisen mens eksporten ligger om lag fem prosent under.

Eksportprisene har steget mye, mens importprisene har vist en svak utvikling. Vi forventer at eksportprisene for tradisjonelle varer vil vise en mer beskjeden utvikling i 2012 og 2013, og først stige igjen mot slutten av prognoseperioden. Vi antar at importprisene fortsatt vil utvikle seg svakt framover.

Sesongjusterte KNR-tall viser at eksportutviklingen i siste halvdel av 2011 var svak. Det skyldes i stor grad redusert tradisjonell eksport. Tradisjonell eksport steg imidlertid med 3,8 prosent i 1. kvartal i år. Oppgangen må ses i lys av en bredt basert nedgang i 4. kvartal 2011. Eksporten av olje og gass økte med 6,5 prosent. Den trendmessige og produksjonsbaserte nedgangen i oljeeksporten fortsetter, men gaseksporten var rekordhøy i 1. kvartal i år. Redusert eksport av tjenester, særlig innen finans og forretningsvirksomhet, begrenset veksten i samlet eksport til 2,1 prosent. Mens eksporten

Tabell 2.3. **Makroøkonomiske hovedstørrelser 2011-2015. Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår**

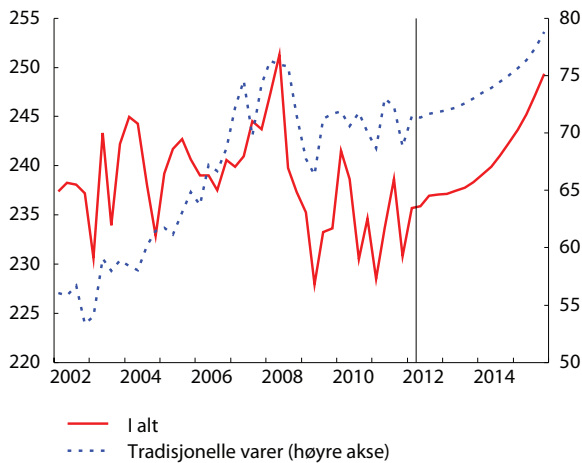
	Regn- skap 2011*	Prognoser								
		2012			2013		2014		2015	
		SSB	NB	FIN	SSB	NB	SSB	NB	SSB	NB
Realøkonomi										
Konsum i husholdninger mv.	2,4	3,9	3	3,5	4,3	3 3/4	4,6	3 1/2	4,3	3 1/4
Konsum i offentlig forvaltning	1,5	2,3	2 1/4	1,9	2,6	2 1/4	2,8	..	2,5	..
Bruttoinvestering i fast realkapital	6,4	6,1	..	6,4	4,6	..	4,7	..	4,1	..
Utvinning og rørtransport ¹	13,4	12,8	17 1/4	15,0	3,6	5 1/4	2,7	3 1/4	2,3	3 1/4
Fastlands-Norge	8,0	2,1	3 3/4	3,5	5,3	4	5,7	..	5,0	..
Næringer	2,6	2,8	..	3,6	4,1	..	4,5	..	4,6	..
Bolig	22,0	3,6	..	7,0	6,7	..	7,2	..	4,9	..
Offentlig forvaltning	3,0	-1,7	..	-1,4	5,7	..	6,2	..	6,2	..
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ²	3,2	3,1	3 1/2	3,1	4,0	3	4,3	2 3/4	4,0	2 3/4
Lagerendring ³	0,3	-0,1	..	..	0,0	..	0,0	..	0,0	..
Eksport	- 1,4	1,8	..	0,8	0,4	..	1,1	..	2,4	..
Råolje og naturgass	- 6,2	2,7	..	1,2	-1,0	..	-1,5	..	0,3	..
Tradisjonelle varer ⁴	- 0,4	1,4	1 1/2	-1,7	1,0	2 1/4	2,5	..	3,4	..
Import	3,5	3,5	3 1/2	4,3	5,2	4 1/2	5,1	..	4,9	..
Tradisjonelle varer	5,3	3,0	..	4,5	6,4	..	6,3	..	6,2	..
Bruttonasjonalprodukt	1,4	3,1	2 3/4	2,4	2,0	2 1/4	2,6	2 1/4	2,9	2 1/4
Fastlands-Norge	2,4	3,2	3 1/4	2,7	2,8	3	3,4	3	3,4	3
Arbeidsmarked										
Sysselsatte personer	1,4	2,1	1 1/2	1,6	1,4	1 1/4	1,5	1 1/4	1,5	1 1/4
Arbeidsledighetsrate (nivå)	3,3	3,3	3 1/4	3,3	3,4	3 1/2	3,3	3 1/2	3,2	3 1/2
Priser og lønninger										
Årslønn	4,2	4,1	3 3/4	3 3/4	3,9	4	4,2	4	4,3	4 1/4
Konsumprisindeksen (KPI)	1,2	1,0	1	0,9	1,3	1 3/4	1,9	2	2,3	2 1/4
KPI-JAE ⁵	0,9	1,3	1 1/4	1,4	1,4	1 1/2	1,9	2	2,3	2 1/4
Eksportpris tradisjonelle varer	6,2	-1,8	..	0,1	0,2	..	3	..	3,8	..
Importpris tradisjonelle varer	4,1	-0,8	..	0,0	-1,2	..	1,3	..	2,3	..
Boligpris	8,0	7	..	..	6,3	..	6,9	..	7,6	..
Utenriksøkonomi										
Driftsbalansen, mrd. kroner	395,9	422,9	..	380,0	293,6	..	307,5	..	304,6	..
Driftsbalansen i prosent av BNP	14,6	14,6	..	13,4	11,2	..	9,5	..	9,4	..
MEMO:										
Husholdningenes sparinger (nivå)	8,2	8,2	..	8,8	8,5	..	8,1	..	6,4	..
Pengemarkedsrente (nivå)	2,9	2,3	2,4	2,4	2,4	2,3	3,1	2,9	4,0	3,6
Utlånsrente, rammelån med pant i bolig (nivå) ⁶	3,6	3,9	..	..	3,6	..	3,9	..	4,7	..
Råoljepris i kroner (nivå) ⁷	621	613	..	650	545	..	554	..	578	..
Eksportmarkedsindikator	5,5	1,5	..	..	2,5	..	4,1	..	5,4	..
Importveid kronekurs (44 land) ⁸	- 2,4	-0,5	-1	-1,0	-0,8	0	0,3	0	1,3	1/4

¹ Finansdepartementets anslag inkluderer tjenester tilknyttet oljeutvinning.² Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.³ Endring i lagerendring i prosent av BNP.⁴ Norges Bank gir anslag for tradisjonelle varer, reisetraffikk og annen tjenestetransport fra Fastlands-Norge.⁵ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE).⁶ Gjennomsnitt for året.⁷ Gjennomsnittlig spotpris, Brent Blend.⁸ Positivt tall innebærer svekket krone. Finansdepartementet gir anslag på konkurranseprisindeksen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet, St.meld.nr.1 (2011-2012), (FIN), Norges Bank, Pengepolitisk rapport 1/2012 (NB).

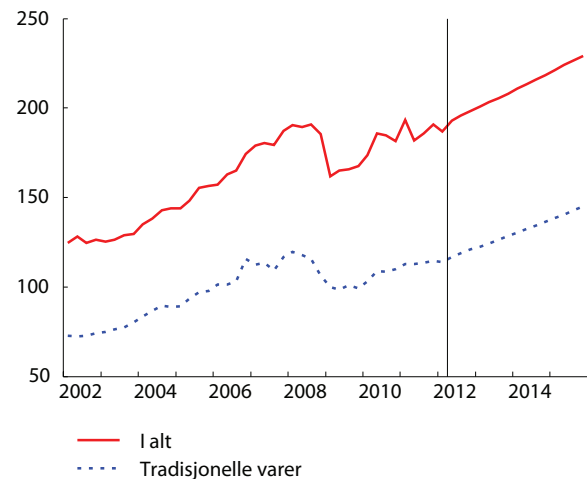

Figur 2.9. Eksport. Sesongjustert, mrd. 2009-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.10. Import. Sesongjustert, mrd. 2009-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

av varer økte mye, utviklet eksportprisene seg svakt i årets 1. kvartal med unntak for oljeprisen som steg med om lag 10 dollar fatet. Prisen nedgangen for tradisjonelle varer var bredt basert, og reflekterte i noen grad en kronestyrkelse som isolert sett reduserte eksportprisene i norske kroner. Prisindeksen for eksporterte tjenester falt med nesten to prosent, og nedgangen kan tilskrives lavere priser på bruttofrakter i utenriks sjøfart og på olje- og gassrelaterte tjenester.

En negativ utviklingstendens i eksporten gjennom 2011 og en svak og usikker økonomisk utvikling i flere viktige eksportland for Norge peker mot lave vekstrater i eksporten framover. Fortsatt kostnadsmessig svekket konkurransevne drar i samme retning. Tradisjonell eksport anslås å vokse med 1,4 prosent i år, men ventes å vise tiltakende vekst i 2014 og 2015 ettersom veksten i mange land antas gradvis å ta seg opp fra dagens svært lave nivåer. Veksten i tjenesteeksporten ventes å bli litt høyere og jevnere. Olje- og gasseksporten vil trolig øke med drøyt 1 prosent i år etter fjorårets kraftige reduksjon, for deretter å fortsette sin svake trendmessige nedgang gjennom prognoseperioden. Først mot slutten av prognoseperioden antar vi at prisveksten følger en svak konjunkturoppgang internasjonalt.

Importen av varer økte gjennom 2010, men har deretter stort sett holdt seg på samme nivå. Tjenesteimporten økte derimot gjennom 2011. Redusert import av tjenester i 1. kvartal 2012 må ses i lys av en tilsvarende oppgang kvartalet før. For inneværende år anslår vi en relativt lav vekst i tradisjonell vareimport og en del høyere vekst i importen av tjenester. Importveksten er dempet av moderat vekst i innenlandsk etterspørsel. Men i årene 2013-2015 venter vi at importveksten øker til mer normale vekstrater. Det er lite som tyder på betydelig vekst i importprisene i år, og heller ikke i de nærmeste årene.

Utenrikshandelen med varer og tjenester utenom olje og gass har i alle år siden 2000 vist underskudd, og en negativ trend. Eksportverdien av olje- og gass har

imidlertid vært så stor, og som oftest økende, at samlet handel med utlandet har vist overskudd, også som oftest økende. Vi venter at også 2012 blir et slikt år, og at overskuddet kan nå over 400 milliarder kroner. Deretter vil både volum- og prisutviklingen på eksport og import bidra til at overskuddet reduseres ned mot 260 milliarder kroner i 2015. Med et antatt årlig overskudd på rente- og stønadsbalansen med utlandet på 15-40 milliarder kroner i prognoseperioden vil overskuddet på driftsbalansen som andel av BNP falle fra over 14 prosent i 2012 til under 10 prosent i 2015.

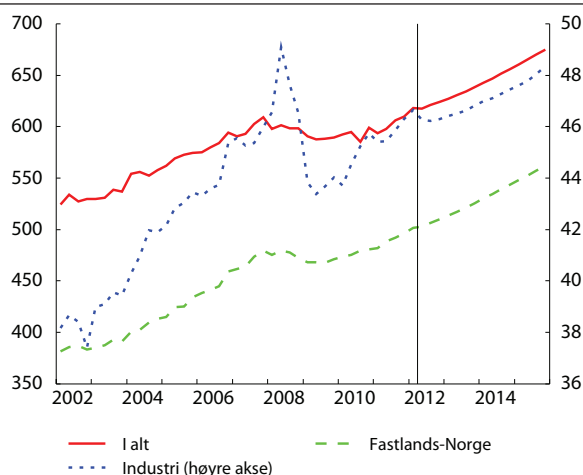
2.8. Konjunkturoppgang

Aktivitetsnivået i fastlandsøkonomien skjøt fart på vårparten i fjor og veksten har deretter holdt seg høy. I 1. kvartal 2012 økte BNP Fastlands-Norge med 4,4 prosent regnet som årlig rate og nivået var 4,5 prosent høyere enn samme kvartal i fjor. Til sammenlikning var veksten i 2010 og 2011 henholdsvis 1,9 og 2,4 prosent. De siste nasjonalregnskapstallene tyder på at norsk økonomi passerte konjunkturbunnen i 2. kvartal 2011, men den befinner seg fortsatt i en moderat lavkonjunktur.

Aktiviteten i de ulike næringene har utviklet seg ganske forskjellig etter finanskrisen. BNP Fastlands-Norge passerte i 4. kvartal 2010 det gamle toppnivået fra 2. kvartal 2008. Fratrasket bruttoproduktet i offentlig forvaltning, som har økt i lang tid, ble BNP-nivået fra før finanskrisen passert to kvartaler senere. Fastlandsbasert markedsrettet tjenesteyting gjenvant nivået fra før finanskrisen alt i 1. kvartal 2010. I vareproduserende næringer var nedgangen langt kraftigere, og bruttoproduktet i industrien lå i 1. kvartal i år fortsatt klart lavere enn før finanskrisen. Annen vareproduksjon kom over nivået fra før finanskrisen først i 1. kvartal i år.

Næringsutviklingen i 2011 var i stor grad preget av markert vekst i etterspørselen fra petroleumsvirksomheten, høy vekst i boliginvesteringene, moderat vekst i fastlandsetterspørselen ellers og en svak utvikling i etterspørselen fra utlandet. I 1. kvartal i år er dette

Figur 2.11. Bruttonasjonalprodukt. Sesongjustert, mrd. 2009-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

bildet noe endret. Veksten i etterspørselen fra fastlandet er fremdeles moderat, men boliginvesteringene har gått noe ned, samtidig som veksten i husholdningenes konsum har tatt seg opp. Det var relativt god vekst i eksporten av tradisjonelle varer, og etterspørselen fra petroleumsvirksomheten fortsatte å vise høy vekst.

Etterspørselsbildet bidrar til at produksjonsutviklingen er ulik også innen hovedgruppene. Produksjonsveksten i 1. kvartal i år er fortsatt høy i en del industrinæringer som leverer mye til oljevirksomheten, mens en del tradisjonelle industrinæringer hadde nedgang i produksjonen. Kraftproduksjonen økte klart i årets første tre måneder. Veksten var også høy i bygg- og anleggsvirksomhet, oppdrettsnæringen, bergverk og primærnæringene.

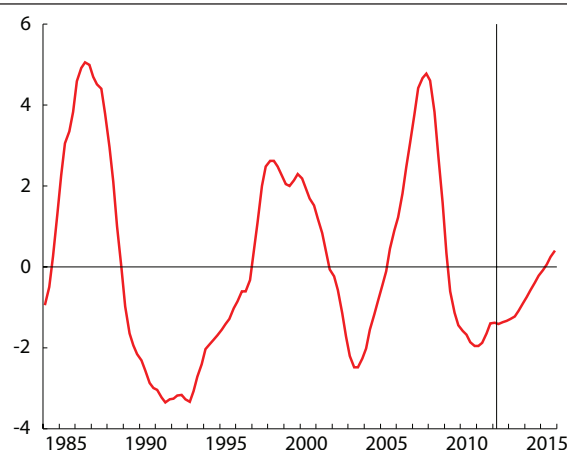
I industri og bergverk, som utgjør drøyt 10 prosent av BNP Fastlands-Norge (basisverdi), var veksten på 0,8 prosent i 1. kvartal, og produksjonen var 2,5 prosent høyere enn i samme periode i fjor. Mens produksjonsveksten i verfts- og verkstedsindustri og trelast- og trevareindustri var rundt 5 prosent i 1. kvartal, var det et klart fall i produksjonen i flere andre industrinæringer. Papirvareindustrien falt med 13,8 prosent, produksjon av kjemiske råvarer falt med 5,6 prosent og møbelindustrien falt med 4,1 prosent.

I offentlig forvaltning, som står for i underkant av en fjerdedel av verdiskapingen på fastlandet, var utviklingen i 1. kvartal 2012 svakere enn for økonomien samlet, med en vekst på 0,4 prosent. Her var det god vekst gjennom fjoråret, slik at produksjonsnivået var 3,2 prosent høyere enn samme kvartal i fjor.

Markedsrettet tjenesteyting, som i 2011 utgjorde noe over halvparten av BNP Fastlands-Norge, vokste med 1,0 prosent i 1. kvartal, og produksjonen var 3,6 prosent høyere enn for ett år siden. Den største enkeltnæringen, varehandel, står alene for nesten 10 prosent av BNP Fastlands-Norge og er dermed nesten like stor som

Statistisk sentralbyrå

Figur 2.12. BNP Fastlands-Norge. Avvik fra beregnet trend i prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

industrien. I 1. kvartal var veksten i varehandelen hele 3,6 prosent. Omsetning og drift av fast eiendom økte med 2,7 prosent, mens veksten i forretningsmessig tjenesteyting var på 1,3 prosent. Bruttoproduktet i finans og forsikring falt derimot med 1,1 prosent i 1. kvartal.

Annen vareproduksjon, som domineres av bygg og anlegg, sto i fjor for 12,3 prosent av BNP Fastlands-Norge. Selv om bygg og anlegg er en meget konjunkturfølsom næring, domineres den kortsiktige utviklingen i annen vareproduksjon ofte av de andre næringene, spesielt fiske og kraftproduksjon. Dette er næringer som påvirkes betydelig av naturgitte forhold og hvor det i liten grad er normale konjunkturlementer som bestemmer utviklingen. Dette var tilfellet også i 1. kvartal 2012. Produksjonen i denne hovedgruppen økte med hele 4,8 prosent, slik at produksjonen var 13 prosent over nivået fra 1. kvartal 2011. Fiske, fangst og fiskeoppdrett har den høyeste kvartalsvise veksten i denne gruppen med 9,9 prosent. Også innenfor kraftforsyning og jord- og skogbruk var veksten høy. Veksten i kraftforsyning er i stor grad drevet av høy eksport av elektrisk kraft som følge av et stort kraftoverskudd etter en fuktig sommer og en mild vinter. Veksten i bygg og anlegg var i 1. kvartal solide 3,3 prosent, og med det var produksjonen nær 10 prosent høyere enn i 1. kvartal i fjor. Nivået var likevel fremdeles litt lavere enn toppen før finanskrisen.

I utvinningsnæringen var veksten i 1. kvartal 2,6 prosent fra kvartalet før og produksjonen lå 1,6 prosent høyere enn for ett år siden. Tjenester i tilknytning til utvinningen vokste kraftig gjennom 2011, slik at selv med om lag nullvekst i 1. kvartal, var nivået likevel 16 prosent høyere enn for ett år siden. I utenriks sjøfart vokste produksjonen med vel 6 prosent i 1. kvartal 2012. Med en andel av BNP på over 20 prosent betyr utviklingen i utvinningsnæringen mye for den samlede BNP-veksten, som var 1,4 prosent i 1. kvartal, mot 1,1 prosent for Fastlands-Norge.

Våre beregninger tyder på at oppgangskonjunkturen vil fortsette i år og de kommende årene. Veksten i BNP Fastlands-Norge har blitt forsterket av høy kraftproduksjon som følge av mye nedbør. Den ventes å bli redusert i forhold til det den har vært de fire siste kvartalene. Framover regner vi med at den underliggende veksten fortsatt vil være noe over trendvekst. Etterspørselsveksten fra fastlandet vil øke, og bidra til en god utvikling i mange av de tradisjonelt skjærmede næringene. Oljerelatert virksomhet vil trolig fortsette å ha et høyt aktivitetsnivå, men den sterke veksten i oljeinvesteringene vil avta klart fra neste år. Mange av de eksportrettede næringene vil fortsette å slite på grunn av svake konjunkturer internasjonalt og fortsatt tap av markedsandeler. I løpet av neste år regner vi imidlertid med at veksten internasjonalt så smått begynner å ta seg opp. De positive vekstimpulsene vil trolig motvirkes av lavere vekst i etterspørselen fra petroleumsnæringen, samt at mye av den økte etterspørselen fra fastlandet vil bli dekket av økt import. Likevel regner vi med at konjunkturoppgangen vil fortsette og at veksten vil ta seg litt opp gjennom 2013. Konjunkturoppgangen vil ifølge våre prognoser bidra til at norsk økonomi i 2015 kommer i en situasjon med normal kapasitetsutnyttning, og dermed være ute av en seks år lang moderat lavkonjunktur.

2.9. Bedret arbeidsmarked framover

Den positive utviklingen i sysselsettingen fra andre halvår 2010 har fortsatt gjennom 2011 og inn i 1. kvartal 2012 hvor økningen var på hele 20 000 personer ifølge tall fra KNR. I gjennomsnitt var det sysselsatt 2,6 millioner personer i 2011, en økning på 36 000 personer fra året før. Tallene fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) bekrefter den sterke sysselsettingsveksten så langt i år. Basert på et gjennomsnitt fra februar til april i år økte sysselsettingen i AKU med 19 000 personer fra foregående tremånedersperiode.

Til forskjell fra en bred og kraftig vekst i sysselsettingen før finanskrisen, er det stor forskjell på sysselsettingsutviklingen mellom næringene gjennom det siste året. Sysselsettingen innen offentlig forvaltning økte svakt med 0,1 prosent i 1. kvartal. I varehandel økte sysselsettingen med 1 prosent i 1. kvartal i år, og kvartalsveksten i sysselsettingen har variert fra -1,4 til 1,5 prosent det siste året. Samferdsel og en del andre markedsrettede tjenesteytende næringer hadde en sysselsettingsvekst på rundt 2 prosent i 1. kvartal. I bygg- og anlegg økte sysselsettingen sterkt gjennom de tre siste kvartalene i fjor, men i 1. kvartal 2012 var veksten bare 0,2 prosent. Sysselsettingsnivået er imidlertid fortsatt lavere enn før finanskrisen så vel i bygg- og anlegg som i varehandelen. Industrisysselsettingen økte med 0,2 prosent i 1. kvartal. I deler av industrien har sysselsettingen likevel falt. Nedgangen var spesielt stor innen gummivare- og plastindustri og mineralproduktindustri med et fall på 2,6 prosent, oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri på 2,8 prosent, og produksjon av kjemiske råvarer på 6,5 prosent.

Sesongjusterte tall fra KNR viser at veksten i antall utførte timeverk var om lag som for sysselsatte personer i 1. kvartal i år. Ifølge statistikk fra Arbeids- og velferdsetaten bidro nedgangen i permitteringer til å øke veksten i utførte timeverk. Det var en nedgang både for helt og delvis permitterte personer i denne perioden. De nylig avsluttede og delvis pågående streikene vil imidlertid bidra til å trekke ned antall utførte timeverk i innværende år.

Det relativt positive bildet av arbeidsmarkedet gjenspeiler seg også i at ledigheten målt ved AKU har falt jevnt etter en topp på 3,6 prosent i 4. kvartal 2010. Ledigheten var i 1. kvartal i år 3,2 prosent, mens et gjennomsnitt for perioden februar til april viser en ytterligere reduksjon i ledighetsraten til 3,0 prosent. I fjor holdt ledigheten seg relativt stabil rundt årsgjennomsnittet på 3,3 prosent.

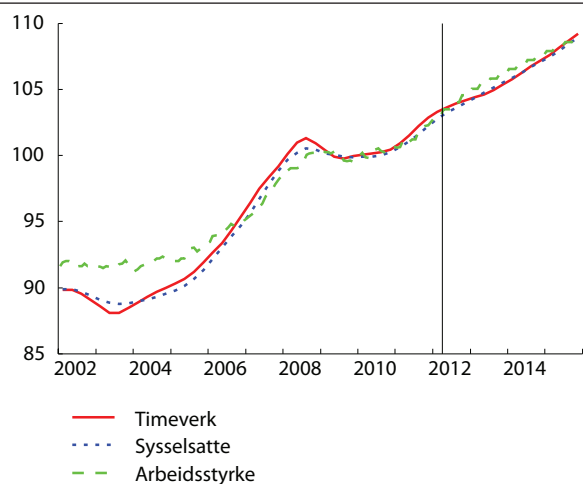
Med unntak av mai måned bekrefter tall fra Arbeids- og velferdsetaten for registrert ledighet en svak nedgang i ledigheten så langt i år. Ved utgangen av mai 2012 var om lag 83 000 personer enten på tiltak eller registrerte ledige. Hittil i år har det blitt om lag 2 100 færre registrerte ledige, mens antall personer på ordinære arbeidsmarkedstiltak har falt i samme periode med knapt 1 400 personer. Antall ledige stillinger i offentlig og privat sektor, som er annonsert i media eller meldt til Arbeids- og velferdsetaten, er uendret i mai sammenliknet med samme måned i fjor.

Den registrerte ledigheten viser nedgang for de fleste av yrkesgruppene i Arbeids- og velferdsetatens statistikk i forhold til på samme tid i fjor. Nedgangen i ledighet etter yrkesgrupper samsvarer i stor grad med næringene som har hatt sysselsettingsvekst. Den største nedgangen i ledighet er innen bygg- og anleggsyrker, men også innenfor ingeniør- og ikt-fag, akademiske yrker, samt meglere og konsulenter er det en nedgang så langt i år. Industrierbeidere har hatt en noe svakere nedgang i ledigheten sammenliknet med yrkesgruppene over. Barne- og ungdomsarbeid har derimot hatt en økning i ledigheten så langt i år. Det høyeste antallet ledige er innen yrker som industriarbeid og bygg og anlegg. Her er henholdsvis om lag 8 000 og 7 000 ledige ved utgangen av april 2012.

Arbeids- og velferdsetaten regner arbeidsledige med en varighet på 26 uker eller mer som langtidsledige. Det har gjennomgående vist seg vanskeligere å få langtidsledige tilbake i jobb, og utviklingen i antall langtidsledige er derfor et selvstendig tegn på presset i arbeidsmarkedet. Så langt i år har antallet som har vært ledige 52 uker eller mer blitt redusert, mens antallet som vært ledige fra 26 til 51 uker har økt fra rundt 11 000 til 12 500.

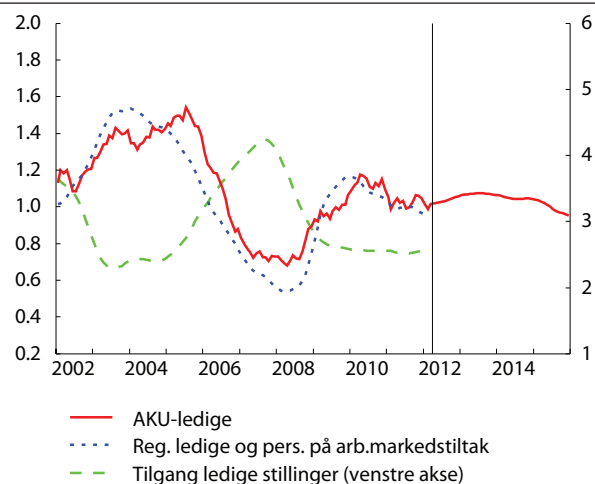
Ifølge AKU var det en økning i arbeidstyrken (summen av sysselsatte og arbeidsledige) på 18 000 personer i 1. kvartal 2012. Tre måneders glidende gjennomsnitt som baserer seg på tall til og med april viser imidlertid

Figur 2.13. Arbeidsstyrke, sysselsetting og timeverk. Sesongjusterte og glattede indekser, 2009=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.14. Arbeidsledige og tilgangen på ledige stillinger. Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

Kilde: Arbeids- og velferdsetaten og Statistisk sentralbyrå.

en klar utflating av veksten hittil i 2012. Utviklingen i arbeidsstyrken påvirkes av utviklingen i demografiske forhold som endringer i befolkningens størrelse og sammensetning, men også av endringer i yrkesaktiviteten for ulike grupper. Yrkesandelen, som er arbeidsstyrken som andel av befolkningen i arbeidsfør alder, holdt seg stabil på vel 71 prosent.

Framover vil en lavere produksjonsvekst i deler av eksportnæringene innebære redusert behov for arbeidskraft i eksportrettet industri, mens høy etterspørsel fra oljevirksomheten og vekst i innenlandsk etterspørsel bidrar til vekst i henholdsvis verfts-, transportmiddel- og næringsmiddelindustrien. Samlet er det derfor gode sysselsettingsprognoser for om lag en tredjedel av industri-sysselsettingen. Bygge- og anleggsvirksomheten og varehandelen blir i stor grad påvirket av innenlandsk etterspørsel. Disse store sysselsettingsnæringene har også gode utsikter i prognoseperioden.

Vi antar at norske og internasjonale forhold tilsier en betydelig innvandring også framover, og særlig neste år. Det innebærer at arbeidstilbudet vokser noe mer enn sysselsettingen i 2013, men at sysselsettingen ellers vil øke om lag i takt med samlet arbeidsstyrke i prognoseperioden. Veksten i både sysselsettingen og arbeidstilbudet avtar imidlertid noe mot slutten av prognoseperioden. Vi anslår at AKU-ledigheten blir på 3,3 prosent i år, og at den holder seg relativt stabil på dette nivået ut 2015.

2.10. Stabil lønnsvekst

Årslønnsveksten i 2011 ble i de siste KNR-tallene nedjustert med 0,1 prosentpoeng til 4,2 prosent. Dette skyldes at lønnsveksten i industrien og i kommune-forvaltningen ble litt lavere enn tidligere anslått. Lønnsveksten i 2011 var et halvt prosentpoeng høyere enn året før. Den økte lønnsveksten i 2011 henger blant annet sammen med innenlandske forhold. Oljeinvesteringene har økt spesielt mye gjennom fjoråret og er nå på et svært høyt nivå. Dette stimulerer

aktiviteten i store deler av leverandørindustrien. Dermed er lønnsevnene stor i enkelte deler av økonomien. Nivået på ledigheten falt dessuten gjennom fjoråret. Veksten i årslønna fra 2010 til 2011 er også påvirket av gjeninnhenting etter finanskrisen, med gunstigere utvikling i eksportmarkedene enn året før. Lønnsevnene i industribedriftene var dermed høyere.

Årets tariffoppgjør er et hovedoppgjør i de toårige tariffavtalene. Organisasjonene på både arbeidsgiversiden og arbeidstakersiden manet til moderasjon i forkant av oppgjørene og det var bred enighet om at samlet lønnsvekst i industrien skulle legge rammene for lønnsveksten i de øvrige delene av økonomien. I store deler av privat sektor har de sentrale tariffoppgjørene kommet i havn uten konflikter. Samlet for industrien anslår vi at årslønna vil vokse med i overkant av 4 prosent i år. Av dette bidrar fullårseffekten av fjorårets lønnstillegg og tariff tilleggene i år til å øke lønna med 2,15 prosent for industriarbeiderne. For industrifunksjonærene bidrar fullårseffekten av fjorårets lønnstillegg med 1,8 prosent. Samlet industri-lønnsvekst avhenger i tillegg av glidningen, som er all lønnsvekst utenom tariffoppgjørene og som er høyere for industrifunksjonærer som ikke omfattes av tariffavtalene. Store deler av konkurranseutsatt industri, med unntak av bedrifter som leverer til oljevirksomheten, er for tiden under press. Lønnsevnene til denne delen av industrien er begrenset og vi tror at glidningen blir forholdsvis lav i år. På den andre siden har ledigheten falt noe hittil i år, hvilket kan tyde på økt konkurranse om arbeidskraft, og det trekker i retning av høyere lønnsvekst. I offentlig sektor har det vært streik, men partene har nå forhandlet seg fram til en løsning som ser ut til å gi en lønnsvekst på rundt 4 prosent. Fortsatt er det noe konflikt. Vi tror at lønnsveksten i resten av privat sektor blir litt høyere enn lønnsveksten i industrien og anslår en samlet årslønnsvekst på 4,1 prosent i år. Vi har dermed oppjustert anslaget for veksten i årslønna i år med et halvt prosentpoeng siden forrige konjunkturrapport.

Etterspørselen rettet mot norsk eksportorientert økonomi kan bli særlig lav i år og neste år, og dette regner vi med vil prege lønnsforhandlingene neste år. Tariff tilleggene er dessuten tradisjonelt mindre i mellomoppgjør, og vi anslår en årslønnsvekst på 3,9 prosent i 2013.

Produktivitetsveksten er viktig for næringslivets lønnsvevne. Normalt er produktivitetsveksten høyere i en konjunkturoppgang enn det vi opplever nå. Vi antar at veksten i arbeidskraftsproduktiviteten ikke tar seg vesentlig opp gjennom prognoseperioden. En svak produktivitetsvekst demper isolert sett lønnsveksten. Utviklingen i eksportmarkedene bedres imidlertid litt fra 2014, noe som letter situasjonen for den utekonkurrerende delen av industrien. Prisene på norsk eksport vil da trolig utvikle seg gunstigere, slik at det kan være rom for økt lønnsvekst i den lønnsledende industri-sektoren mot slutten av prognoseperioden. Litt høyere inflasjon trekker i samme retning, slik at lønnsveksten blir noe høyere i 2014 og 2015. Prognosene innebærer imidlertid at reallønnsveksten avtar noe framover.

Dersom våre prognoser slår til, vil variasjonen i årslønnsvekst i perioden etter finanskrisen være beskjeden sammenliknet med tidligere på 2000-tallet. Mens veksten i årslønn varierte mellom 3,3 og 6,3 prosent fra 2000 til 2008, varierer den bare med litt over et halvt prosentpoeng fra 2009 til 2015 hvis våre prognoser slår til. Dette reflekterer at norsk økonomi i nesten hele denne perioden vil befinne seg i en moderat lavkonjunktur, med en arbeidsledighet som endrer seg lite, mens vi i perioden før finanskrisen hadde mye sterkere sykliske bevegelser.

2.11. Fortsatt lav prisstigning

Den underliggende prisstigningen er fortsatt lav, slik den har vært gjennom hele 2010 og 2011. Konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) var i april 2012 0,7 prosentpoeng høyere enn i samme måned året før. Dette er en betydelig lavere tolv månedersvekst enn i de to foregående månedene. Hovedårsaken til denne siste nedgangen var et fall i prisene på flyreiser fra mars til april i år, mens de på samme tid i fjor steg med over 50 prosent, som følge av at måletidspunktet da falt sammen med påsken. Tolvmånedersveksten i KPI-JAE har i de siste to årene ligget i intervallet 0,7-1,5 prosent. Vi forventer ingen store endringer i den underliggende prisveksten den nærmeste tiden. Som årsgjennomsnitt tror vi KPI-JAE vil stige med 1,3 prosent i år, mens veksten i konsumprisindeksen totalt (KPI) antas å bli 1,0 prosent.

De viktigste bidragene til tolv månedersveksten i KPI-JAE i april kom fra beregnet husleie for selveiere, restauranttjenester og finansielle tjenester utenom forsikring. Prisindeksene for flyreiser, audiovisuelt utstyr, teletjenester og klær viste derimot nedgang fra april i fjor til april i år.

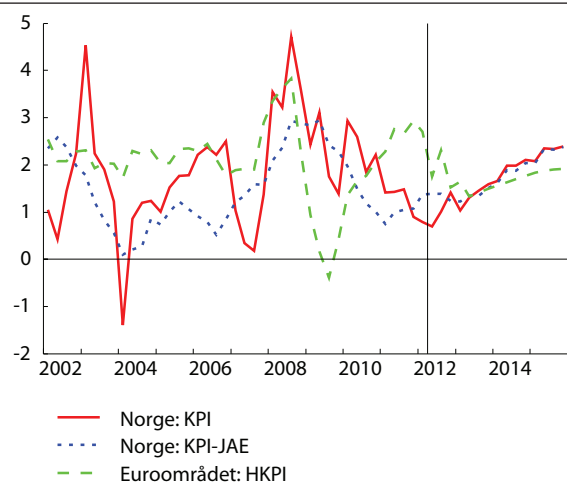
KPI steg med bare 0,3 prosent fra april 2011 til april 2012. Den lave underliggende prisveksten ble ytterligere dempet av prisnedgang på elektrisitet (over 20 prosent), mens økte drivstoffpriser og noen avgifter bidro isolert sett til å trekke prisveksten litt opp.

Utviklingen i elektrisitetsprisene har bidratt mye til forskjeller i forløpet mellom 12-månedersveksten i KPI og KPI-JAE det siste året. Prisen på terminkontraktene i Nord Pool området for årets tredje og fjerde kvartal indikerer at elektrisitetsprisene vil holde seg lave ut tredje kvartal, før de begynner å stige mot vinteren. Når vi tar hensyn til en reduksjon i nettleia fra foregående til inneværende år, antar vi at husholdningenes elektrisitetspris som årsgjennomsnitt vil være om lag 15 prosent lavere i år enn i 2011. Vi anslår at elektrisitetsprisveksten i årene 2013 til 2015 blir relativt moderat, men likevel noe høyere enn den generelle prisveksten. Usikkerheten i anslagene et stykke fram i tid er imidlertid stor.

KPI viser at prisene på matvarer og alkoholfrie drikkevarer steg med 1,1 prosent fra april 2011 til april 2012. Korrigerer man for at momssatsen på næringsmidler økte med 1 prosentpoeng fra årsskiftet var den underliggende prisveksten nær null. Jordbruksorganisasjoner brøt forhandlingene om jordbruksoppjøret den 12. mai. Proposisjon til Stortinget om Jordbruksoppjøret 2012 er senere godkjent i statsråd, og den skal behandles i Stortinget 14. juni. Proposisjonen er sammenfallende med statens tilbud som ble lagt fram 9. mai. Ifølge regjeringen vil virkningen på matvareprisene av årets jordbruksoppgjør være under en halv prosent.

Importerte konsumvarer har en vekt på i overkant av 25 prosent i KPI-JAE målt etter leveringssektor. Det siste tiåret har vridningen i retning av økt import fra lavkostnadsland gitt negative prisimpulser innenlands. Prisen på importerte konsumvarer fortsetter å falle inn i 2012 og tolv månedersvekstraten viste i april en nedgang på 0,7 prosent i forhold til samme måned året før. Som årsgjennomsnitt antar vi at prisen på importerte konsumvarer vil falle med 0,3 - 0,5 prosent fra 2011 til 2012. Lavere importpriser demper prisen på importerte konsumprodukter direkte, og indirekte ved at importerte produkter benyttes som faktorinnsats i innenlandsk produksjon. En nedgang i prisene på næringslivets faktorinnsats bidrar isolert sett til lavere priser for forbrukerne. Uroen internasjonalt vil trolig bidra til å dempe lønns- og prisveksten hos våre handelspartnere på mellomlang sikt. Med de forutsetningene vi har lagt til grunn i prognosebanen, fortsetter den importveide kronekursen å styrke seg moderat i år og neste år. Bidragene til innenlandsk prisvekst via importerte produkter fra utlandet forventes derfor å bli beskjedne.

Figur 2.15. **Konsumprisindeksen. Prosentvis vekst fra samme kvartal året før**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

For 2012 har vi innarbeidet endringer i indirekte avgiftssatser som er vedtatt i Stortinget. For årene deretter er avgiftssatsene justert med forventet prisvekst. Et antatt fall i oljeprisen de nærmeste kvartalene som flater ut 2013, bidrar til å trekke KPI-veksten litt ned på mellomlang sikt.

Utviklingen i kostnader per produsert enhet er en sentral størrelse for utviklingen i den underliggende inflasjonstakten. Lønnsutviklingens betydning for prisveksten øker proporsjonalt med arbeidsintensiteten i produksjonen. Gjennomsnittlig lønnskostnad per time antas å vokse med rundt 4 prosent i årene framover. Mer effektiv utnyttelse av innsatsfaktorene trekker produksjonskostnadene per enhet ned. Vi anslår at veksten i arbeidskraftproduktiviteten i år blir svært beskjeden, men den blir klart høyere i 2013. Det er normalt at produktivetsveksten tar seg opp i en konjunkturoppgang. Etter hvert som vi nærmer oss en situasjon med normal kapasitetsutnyttning blir produktivetsveksten lavere.

Ifølge våre beregninger anslås KPI-veksten som årsgjennomsnitt til 1,3 prosent i 2013. Deretter bidrar sterkere innenlandske prisimpulser sammen med økte priser ute og en svakere kronekurs til økt KPI-vekst slik at inflasjonen i 2015 kommer nær inflasjonsmålet. Veksten i KPI-JAE samsvarer i våre beregninger med KPI-veksten i årene 2013-2015.

Tabell 2.4. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2009-priser. Millioner kroner

	Ujustert		Sesongjustert						
	2010	2011	10.3	10.4	11.1	11.2	11.3	11.4	12.1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1 065 455	1 091 367	267 293	270 560	270 934	272 543	273 886	275 608	279 125
Konsum i husholdninger	1 016 238	1 041 718	254 979	258 110	258 537	260 196	261 450	263 156	266 555
Varekonsum	516 722	523 611	129 308	131 891	130 480	131 321	131 608	131 901	134 396
Tjenestekonsum	462 851	476 209	116 260	116 645	117 932	118 397	119 322	120 442	121 018
Husholdningenes kjøp i utlandet	64 407	70 124	16 355	16 505	16 946	17 499	17 630	18 061	18 332
Utlendingers kjøp i Norge	-27 742	-28 226	-6 944	-6 933	-6 821	-7 020	-7 109	-7 248	-7 191
Konsum i ideelle organisasjoner	49 218	49 649	12 314	12 451	12 397	12 347	12 436	12 452	12 570
Konsum i offentlig forvaltning	539 925	548 191	134 715	135 089	135 383	136 977	137 647	138 185	137 780
Konsum i statsforvaltningen	274 466	277 459	68 817	68 466	68 384	69 167	69 744	70 211	69 828
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	240 019	243 377	60 308	59 882	59 958	60 681	61 129	61 662	61 279
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	34 446	34 082	8 509	8 584	8 426	8 485	8 615	8 549	8 549
Konsum i kommuneforvaltningen	265 459	270 731	65 898	66 623	66 999	67 810	67 903	67 974	67 951
Bruttoinvestering i fast realkapital	488 870	519 955	120 003	126 829	127 607	124 683	133 291	134 140	134 999
Utvinning og rørtransport	122 370	138 720	28 635	31 499	32 266	33 599	36 318	36 578	38 819
Tjenester tilknyttet utvinning	1 240	-3 923	0	208	-91	-4269	514	-75	104
Utenriks sjøfart	24 836	17 458	6 410	5 615	4 986	4 003	4 484	4 005	5 003
Fastlands-Norge	340 423	367 699	84 958	89 506	90 446	91 350	91 975	93 631	91 073
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	261 091	286 013	65 283	68 766	68 892	72 416	71 985	72 841	71 256
Næringer	167 865	172 263	41 813	44 188	41 964	43 730	42 984	43 684	42 652
Industri og bergverk	20 060	20 487	4 613	5 057	4 567	5 249	5 407	5 293	4 916
Annen vareproduksjon	39 916	43 514	10 140	10 524	10 465	10 856	11 067	11 080	11 258
Tjenester	107 889	108 262	27 061	28 607	26 932	27 625	26 510	27 312	26 477
Boliger (husholdninger)	93 226	113 750	23 469	24 578	26 927	28 686	29 001	29 157	28 605
Offentlig forvaltning	79 332	81 686	19 676	20 741	21 555	18 934	19 989	20 790	19 816
Lagerendring og statistiske avik	58 542	66 669	17 349	13 470	24 650	12 052	8 644	22 127	17 826
Bruttoinvestering i alt	547 412	586 623	137 353	140 299	152 257	136 735	141 935	156 267	152 825
Innenlandsk sluttanvendelse	2 152 792	2 226 181	539 360	545 948	558 574	546 255	553 468	570 059	569 730
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	1 945 804	2 007 257	486 966	495 156	496 764	500 869	503 508	507 424	507 978
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	619 257	629 877	154 390	155 830	156 938	155 910	157 636	158 975	157 596
Eksport i alt	945 560	931 984	230 475	234 619	228 522	233 667	238 670	230 795	235 696
Tradisjonelle varer	284 221	282 968	71 770	70 061	68 666	73 012	72 337	68 839	71 454
Råolje og naturgass	396 175	371 622	93 269	95 805	94 578	89 928	97 053	90 003	95 826
Skip, plattform og fly	10 167	15 662	1 980	2 052	1 707	6 987	3 768	3 218	1 540
Tjenester	254 997	261 732	63 455	66 701	63 571	63 740	65 512	68 736	66 877
Samlet sluttanvendelse	3 098 353	3 158 165	769 835	780 567	787 097	779 921	792 138	800 855	805 426
Import i alt	725 811	751 293	184 726	181 457	193 390	182 064	185 809	191 020	187 083
Tradisjonelle varer	431 178	454 093	108 461	109 960	112 961	112 804	113 542	114 673	114 018
Råolje og naturgass	11 227	10 800	3 180	2 094	4945	2 348	2336	2263	3908
Skip, plattform og fly	30 720	37 229	8 270	6 177	16 582	7 078	7 376	6 292	5 674
Tjenester	252 686	249 171	64 815	63 226	58 902	59 834	62 554	67 792	63 482
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	2 372 542	2 406 872	585 109	599 110	593 706	597 858	606 329	609 835	618 344
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	1 910 616	1 956 915	479 315	480 930	481 694	488 225	492 066	496 069	501 489
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	461 926	449 957	105 795	118 180	112 013	109 633	114 263	113 767	116 855
Fastlands-Norge (basisverdi)	1 639 237	1 678 674	411 184	412 428	412 801	418 859	422 238	425 553	431 040
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 253 354	1 283 735	314 924	315 924	315 376	320 042	323 031	325 852	330 955
Industri og bergverk	179 219	182 879	45 232	45 754	45 417	45 433	45 870	46 285	46 656
Annen vareproduksjon	201 957	207 146	50 154	51 278	49 497	51 489	53 108	53 411	55 959
Tjenester inkl. boligjenester	872 178	893 710	219 537	218 891	220 461	223 120	224 053	226 155	228 339
Offentlig forvaltning	385 884	394 939	96 260	96 505	97 425	98 817	99 208	99 701	100 085
Produktavgifter og -subsidier	271 379	278 241	68 131	68 502	68 893	69 366	69 827	70 515	70 449

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.5. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2009-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert						
	2010	2011	10.3	10.4	11.1	11.2	11.3	11.4	12.1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	3,7	2,4	1,1	1,2	0,1	0,6	0,5	0,6	1,3
Konsum i husholdninger	3,8	2,5	1,1	1,2	0,2	0,6	0,5	0,7	1,3
Varekonsum	4,2	1,3	0,7	2,0	-1,1	0,6	0,2	0,2	1,9
Tjenestekonsum	2,3	2,9	1,0	0,3	1,1	0,4	0,8	0,9	0,5
Husholdningenes kjøp i utlandet	12,3	8,9	4,7	0,9	2,7	3,3	0,8	2,4	1,5
Utlendingers kjøp i Norge	6,2	1,7	-1,1	-0,2	-1,6	2,9	1,3	2,0	-0,8
Konsum i ideelle organisasjoner	1,5	0,9	0,0	1,1	-0,4	-0,4	0,7	0,1	0,9
Konsum i offentlig forvaltning	1,7	1,5	-0,1	0,3	0,2	1,2	0,5	0,4	-0,3
Konsum i statsforvaltningen	-0,4	1,1	0,3	-0,5	-0,1	1,1	0,8	0,7	-0,5
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	0,0	1,4	0,5	-0,7	0,1	1,2	0,7	0,9	-0,6
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	-3,1	-1,1	-1,6	0,9	-1,8	0,7	1,5	-0,8	0,0
Konsum i kommuneforvaltningen	4,0	2,0	-0,5	1,1	0,6	1,2	0,1	0,1	0,0
Bruttoinvestering i fast realkapital	-5,2	6,4	-3,9	5,7	0,6	-2,3	6,9	0,6	0,6
Utvinning og rørtransport	-9,0	13,4	-10,9	10,0	2,4	4,1	8,1	0,7	6,1
Tjenester tilknyttet utvinning	-87,2	-416,3	-100,2	..	-143,7	..	-112,0	-114,6	-238,6
Utenriks sjøfart	11,7	-29,7	-7,4	-12,4	-11,2	-19,7	12,0	-10,7	24,9
Fastlands-Norge	-2,5	8,0	-0,8	5,4	1,1	1,0	0,7	1,8	-2,7
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	-0,9	9,5	-0,6	5,3	0,2	5,1	-0,6	1,2	-2,2
Næringer	-0,2	2,6	-3,4	5,7	-5,0	4,2	-1,7	1,6	-2,4
Industri og bergverk	-21,6	2,1	-16,6	9,6	-9,7	14,9	3,0	-2,1	-7,1
Annen vareproduksjon	7,0	9,0	1,1	3,8	-0,6	3,7	1,9	0,1	1,6
Tjenester	2,5	0,3	-2,3	5,7	-5,9	2,6	-4,0	3,0	-3,1
Boliger (husholdninger)	-2,2	22,0	4,7	4,7	9,6	6,5	1,1	0,5	-1,9
Offentlig forvaltning	-7,5	3,0	-1,5	5,4	3,9	-12,2	5,6	4,0	-4,7
Lagerendring og statistiske avvik	320,7	13,9	-2,3	-22,4	83,0	-51,1	-28,3	156,0	-19,4
Bruttoinvestering i alt	3,4	7,2	-3,7	2,1	8,5	-10,2	3,8	10,1	-2,2
Innenlandsk sluttanvendelse	3,1	3,4	-0,5	1,2	2,3	-2,2	1,3	3,0	-0,1
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	2,0	3,2	0,4	1,7	0,3	0,8	0,5	0,8	0,1
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	0,5	1,7	-0,3	0,9	0,7	-0,7	1,1	0,8	-0,9
Eksport i alt	1,8	-1,4	-3,4	1,8	-2,6	2,3	2,1	-3,3	2,1
Tradisjonelle varer	2,5	-0,4	1,7	-2,4	-2,0	6,3	-0,9	-4,8	3,8
Råolje og naturgass	-4,8	-6,2	-10,0	2,7	-1,3	-4,9	7,9	-7,3	6,5
Skip, plattformer og fly	-14,4	54,1	-3,0	3,6	-16,8	309,4	-46,1	-14,6	-52,1
Tjenester	13,8	2,6	1,7	5,1	-4,7	0,3	2,8	4,9	-2,7
Samlet sluttanvendelse	2,7	1,9	-1,4	1,4	0,8	-0,9	1,6	1,1	0,6
Import i alt	9,9	3,5	-0,6	-1,8	6,6	-5,9	2,1	2,8	-2,1
Tradisjonelle varer	8,1	5,3	-0,5	1,4	2,7	-0,1	0,7	1,0	-0,6
Råolje og naturgass	-17,7	-3,8	-10,2	-34,2	136,2	-52,5	-0,5	-3,1	72,7
Skip, plattformer og fly	-2,9	21,2	-7,2	-25,3	168,4	-57,3	4,2	-14,7	-9,8
Tjenester	16,8	-1,4	0,6	-2,5	-6,8	1,6	4,5	8,4	-6,4
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	0,7	1,4	-1,6	2,4	-0,9	0,7	1,4	0,6	1,4
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	1,9	2,4	0,8	0,3	0,2	1,4	0,8	0,8	1,1
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	-3,9	-2,6	-11,2	11,7	-5,2	-2,1	4,2	-0,4	2,7
Fastlands-Norge (basisverdi)	1,5	2,4	0,6	0,3	0,1	1,5	0,8	0,8	1,3
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1,5	2,4	1,0	0,3	-0,2	1,5	0,9	0,9	1,6
Industri og bergverk	2,4	2,0	1,6	1,2	-0,7	0,0	1,0	0,9	0,8
Annen vareproduksjon	0,6	2,6	1,4	2,2	-3,5	4,0	3,1	0,6	4,8
Tjenester inkl. boligjenester	1,6	2,5	0,8	-0,3	0,7	1,2	0,4	0,9	1,0
Offentlig forvaltning	1,5	2,3	-0,6	0,3	1,0	1,4	0,4	0,5	0,4
Produktavgifter og -subsidier	3,9	2,5	1,9	0,5	0,6	0,7	0,7	1,0	-0,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.6. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindekser. 2009=100**

	Ujustert		Sesongjustert						
	2010	2011	10.3	10.4	11.1	11.2	11.3	11.4	12.1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	102,1	103,4	101,9	102,4	102,6	103,6	103,5	103,3	103,8
Konsum i offentlig forvaltning	103,0	106,9	103,9	104,1	106,1	106,5	107,1	108,1	108,9
Bruttoinvestering i fast kapital	102,1	105,8	102,2	102,5	103,9	105,9	105,8	107,3	108,7
Fastlands-Norge	102,5	106,4	102,4	103,2	105,2	106,2	106,7	107,2	109,6
Innenlandsk sluttanvendelse	102,7	105,3	102,6	103,4	105,0	105,8	104,6	106,0	107,1
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	102,4	104,9	102,5	103,0	104,1	104,8	105,0	105,3	106,2
Eksport i alt	109,8	122,9	110,4	116,6	121,0	121,2	122,8	127,4	128,9
Tradisjonelle varer	105,3	111,8	106,2	109,7	112,7	112,5	111,5	111,5	110,0
Samlet sluttanvendelse	104,9	110,5	104,9	107,4	109,6	110,4	110,1	112,1	113,5
Import i alt	100,0	102,5	100,3	102,1	102,6	103,2	102,3	103,5	101,7
Tradisjonelle varer	99,4	103,5	98,9	101,3	104,6	103,4	102,8	103,6	103,7
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	106,4	113,0	106,4	109,0	111,9	112,6	112,4	114,8	117,1
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	103,9	106,5	104,2	105,0	106,0	106,7	106,6	106,9	107,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.7. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert						
	2010	2011	10.3	10.4	11.1	11.2	11.3	11.4	12.1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,1	1,3	0,8	0,5	0,2	0,9	-0,1	-0,2	0,5
Konsum i offentlig forvaltning	3,0	3,7	1,5	0,2	1,9	0,4	0,5	0,9	0,8
Bruttoinvestering i fast kapital	2,1	3,6	-0,9	0,3	1,4	1,9	-0,1	1,4	1,3
Fastlands-Norge	2,5	3,8	-0,1	0,7	2,0	0,9	0,5	0,5	2,2
Innenlandsk sluttanvendelse	2,7	2,6	-0,1	0,8	1,5	0,8	-1,2	1,3	1,1
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	2,4	2,4	0,8	0,5	1,0	0,8	0,2	0,3	0,9
Eksport i alt	9,8	11,9	2,6	5,7	3,8	0,1	1,3	3,8	1,2
Tradisjonelle varer	5,3	6,2	1,0	3,2	2,8	-0,2	-0,9	0,0	-1,4
Samlet sluttanvendelse	4,9	5,4	0,7	2,3	2,1	0,7	-0,3	1,9	1,2
Import i alt	0,0	2,5	-0,7	1,8	0,5	0,6	-0,9	1,2	-1,8
Tradisjonelle varer	-0,6	4,1	-1,3	2,5	3,2	-1,2	-0,6	0,8	0,1
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	6,4	6,3	1,2	2,4	2,7	0,6	-0,2	2,1	2,0
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	3,9	2,6	1,0	0,8	0,9	0,7	-0,1	0,3	0,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.12. Temabokser i Konjunkturtendensene. 2006-2012

OA 1/2012

- Importveid kronekurs og industriens effektive kronekurs, 18
- Prognoser for renta på rammelån, 19
- Hva skal til av renteøkning for å kvele boligveksten? 21
- Direkte og indirekte importandeler, 25

OA 6/2011

- Bankkrise - igjen?, 6
- Krisetiltak rettet mot finansmarkedene, 15
- Revisjoner i husholdningenes finansielle stilling, 17

OA 4/2011

- Europas gjeldsstruktur til besvær, 10
- Den spanske og italienske statsgjeldskrisen, 11
- Betydningen av sterkere kronekurs, 17
- Bedriftenes finansielle stilling, 27

ØA 3/2011

- Husholdningenes gjelds- og rentebelastning, 14
- Hva er konsumveksten per innbygger? 16
- Hva er husholdningenes finansielle stilling? 17
- Renteøkningenes bidrag til å dempe konjunkturoppgangen, 26

ØA 1/2011

- Statsgjeldskrisen i Europa, 9
- Mer aktiv bruk av finans- og pengepolitikken i konjunkturstabiliseringen 2012-2014, 17
- En finanspolitikk som følger 4-prosentbanen i 2011-2014, 18
- Kraftmarkedet framover, 31
- Direkte og indirekte importandeler, 37

ØA 6/2010

- Omlegging av KPI, 25
- Hva skjer med norsk økonomi med kraftigere nedgang internasjonalt?, 26

ØA 3/2010

- Gjeldskrisen i Europa, 10-11

ØA 1/2010

- Faktorer bak vekst og fall i konsumet 2005-2009, 18
- Lagerendringer og statistiske avvik, 23
- Fra lønn per normalårsverk til årslønn, 26
- Kraftmarkedet framover, 27
- Direkte og indirekte importandeler, 33

ØA 6/2009

- Inkludering og konjunkturer påvirker sykefraværet, 22
- Det kan gå verre, 25

ØA 4/2009

- Effekter på norsk økonomi av en mer markert internasjonal lavkonjunktur, 24-25

- Betydningen av den ekspansive finanspolitikken for utviklingen i norsk økonomi, 26

ØA 3/2009

- "Boligpriskrakk" – Hvilke effekter kan det få for norsk økonomi?, 17

ØA 1/2009

- Virkninger av lavere oljeinvesteringer, 19
- Kraftmarkedet framover, 26
- Direkte og indirekte importandeler, 32

ØA 6/2008

- Virkninger av alternative finanspolitiske tiltak, 24.

ØA 4/2008

- Virkninger av økte investeringer i offentlig infrastruktur, 11

ØA 3/2008

- Virkninger av økte energipriser, 23

ØA 1/2008

- Hvilken rentebane vil gi 2,5 prosent inflasjon?, 14.
- Realøkonomiske effekter av et kraftig børsfall, 21.
- Kraftmarkedet framover, 24.
- Verdensmarkedspriser på matvarer og prisutviklingen for matvarer i Norge, 25.
- Direkte og indirekte importandeler, 31.

ØA 6/2007

- Virkninger på norsk økonomi av et kraftigere internasjonalt tilbakeslag, 22-23.

ØA 4/2007

- Uro i internasjonale finansmarkeder, 9.
- Betydningen av renta i boligmarkedet, 15.

ØA 3/2007

- Virkninger av å "følge" handlingsregelen, 11.
- Virkninger av økt arbeidsinnvandring, 20-21.

ØA 1/2007

- Betydningen av internasjonale priser for norsk økonomi, 21.
- Kraftmarkedet framover, 22.
- Direkte og indirekte importandeler, 29.

ØA 6/2006

- Valutakursen med Norges Banks rentebane og SSBs modeller, 11.
- Betydningen av nedgangen i ledighet for lønnsvekst og inflasjon, 19.

ØA 1/2006

- Alternativ lønnsvekstberegning, 20.
- Utsiktene i kraftmarkedet framover, 22.
- Konjunkturtrekk i norsk økonomi i de siste 25 årene, 28-29.
- Direkte og indirekte importandeler, 30.